

УДК: 336.144(045)

Олешко Т.І., Слесарь І.О

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В статті проаналізовано ефективності управління системи бюджетування підприємства на різних рівнях, а також представлена побудова нової моделі процесу бюджетування на підприємстві, яка може успішно використовуватися на практиці.

Ключові слова: моделювання, бюджетування, модель.

В статье проанализированы эффективности управления системы бюджетирования предприятия на разных уровнях, а также представлена построение новой модели процесса бюджетирования на предприятии, которая может успешно использоваться на практике.

Ключевые слова: моделирование, бюджетирование, модель.

Постановка проблеми. В умовах нестабільності світової економіки та дефіциту бюджетних коштів особливого значення набуває інформація для ухвалення своєчасних і ефективних рішень, можливість на стадії планування проводити сценарні розрахунки та здійснювати превентивний контроль витрат, їх відповідності цілям і завданням, які поставлені органами влади усіх рівнів. Бюджетування, орієнтоване на результат, у сфері централізованих фінансів дозволяє вирішувати багатогранні завдання по управлінню бюджетними ресурсами, концентрувати фінансування на пріоритетних напрямках, досягненні поставлених цілей й отриманні запланованих результатів. Тому вдосконалення практики цієї фінансово-управлінської технології формування бюджету, яка кардинально змінює не тільки зміст усіх стадій бюджетного процесу, але й саму концепцію державного бюджетного менеджменту, набуває все більшої актуальності [1].

Моделювання діяльності є однією з ключових задач, що забезпечує ефективність роботи підприємств. Від правильності і точності моделей багато в чому залежать успіхи та невдачі діяльності підприємств. Моделювання бюджету підприємства достатньо гнучка та адекватна сучасним умовам технологія, яка може бути налаштована під умови конкретної галузі народного господарства чи підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науці проблеми підвищення ефективності і результативності технологій бюджетування обговорювалися в останній чверті ХХ століття, але з урахуванням можливості впровадження концепції бюджетування, орієнтованого на результат, існуючі проблеми почали активно обговорюватися тільки в останні десятиліття. Питанням теорії і практики бюджетування діяльності підприємств присвячено багато робіт вітчизняних і закордонних вчених:

В.С.Хруцький, Т.В.Сизова, В.В.Гамаюнов, К.В.Щиборщ, В.Н.Самочкин, В.В.Ковалев, Р.Л.Акофф, И.Т.Балабанов, Т.Г. Бень, С.Б.Довбня, М.Д. Білик, С.А. Білобловський, К. Друри, И. Мейтленд, С.В. Онищенко, В.П.Савчук, Р.С.Каплан, Р. Речлін, В.Н. Самочкин, О.О.Терещенко, Д.К. Шим та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Водночас невирішеним аспектом загальної проблеми залишається подальше вивчення питання ефективності управління системи бюджетування підприємства на різних рівнях, а також методів та моделей, застосовуваних при цьому. Не розкрито цілу низку проблем в тому числі які елементи мають входити до системи бюджетування підприємства та які з них є найважливішими.

Метою статті є побудова нової повної та зручної моделі процесу бюджетування на підприємстві, яка сприяла б успішному функціонуванню підприємства в практичній її реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система бюджетування підприємства передбачає використання економіко-математичного моделювання господарських операцій, що дозволяють виробляти економічно ефективні стратегії і приймати тактично вірні управлінські рішення. Враховуючи, що в ринкових умовах основний інструмент управління фінансовими результатами знаходиться в сфері формування собівартості, складанню витратної частини бюджету необхідно надавати важливої ролі як суттєвому внутрішньогосподарському резерву підвищення ефективності господарювання. Тому важливим кроком є розробка вдосконаленої класифікації витрат, на основі якої можливо змоделювати процес бюджетування на підприємстві [3].

Таким чином, в цілях систематизації витрат підприємства при розробці бюджету, можна запропонувати їх класифікувати відповідно до напрямку витрат фінансових ресурсів [4]: амортизація; матеріали; заробітна плата та відрахування на соціальні заходи; послуги сторонніх організацій; податки; грошові виплати, які не можна віднести до вище перерахованих витрат.

Бюджет організації - календарний план доходів і витрат організації, сформульований у вартісних та кількісних величинах для прийняття рішень, планування і контролю в процесі управління діяльністю компанії. Бюджет організації складається в натуральному та / або грошовому вираженні і визначає потребу компанії в ресурсах, необхідних для отримання прогнозованих доходів. В даному дослідженні головну увагу сконцентровано на ролі мікроекономічних показників в процесі бюджетування (маржинальної рентабельності, оборотності залишків сировини та готової продукції, оборотності капіталу), які дозволять гнучко моделювати бюджет доходів та витрат і бюджет руху грошових коштів в розроблюваній моделі.

Для відображення реального руху матеріальних, товарних та фінансових ресурсів на підприємстві, оцінювання синхронності надходжень і витрат, а

також поєднання величини отриманого фінансового результату зі станом грошових коштів, необхідно виділити та проаналізувати всі етапи платіжного балансу. Крім того також необхідно:

- Розробити системи операційних і фінансових бюджетів.
- Розрахувати відповідні показники бюджетів.
- Обчислити необхідний обсяг грошових ресурсів, які забезпечують фінансову стійкість, платоспроможність і ліквідність балансу підприємства.
- Розрахувати величини внутрішнього і зовнішнього фінансування і виявити резерви їх додаткового залучення.

Організаційно-фінансова модель бюджетування лежить в основі автоматизації розробки плану діяльності підприємства, а також бюджетного регламенту. Її структура обумовлена тим, наскільки детально передбачається планувати діяльність підприємства, чи будуть виділені центри відповідальності.

В цілому організаційно-фінансова модель бюджетування включає [2]:

- номенклатуру продукції;
- номенклатурні групи витрат (змінні і постійні, прямі і непрямі і т.і.);
- терміни бюджетування і функціональний склад бюджетів;
- фонд оплати праці;
- планування чисельності працюючих і їх середньої заробітної плати по окремих категоріях;
- планування постачання, закупівлі сировини, матеріалів в розрізі окремих підрозділів.

Якщо ж врахувати всі наведені вище структурні елементи, то модель можна представити у вигляді наступної схеми (рис.1).

Із цієї схеми видно, що всі елементи тісно між собою пов'язані і складають одну цілісну структуру.

Дана модель поєднує у собі два види бюджетів: операційний та фінансовий. Операційний бюджет включає в себе бюджет доходів і витрат, базою для розробки якого є наступні бюджети: бюджет виробництва, бюджет продажу продукції, інших доходів, витрат на матеріали і енергію, бюджет оплати праці, амортизаційних відрахувань, загальногосподарських і загальновиробничих витрат, бюджет витрат по податках (в залежності від податку може включатися в загальногосподарські витрати). Фінансовий бюджет складається з бюджету руху грошових коштів і прогнозного балансу активів і пасивів.

Модель складається із двох бюджетів. Перший складений знизу вгору, що передбачає збір бюджетної інформації від виконавців до керівників нижнього рівня і далі - до керівництва організації. Другий - зверху вниз, що вимагає від керівництва компанії чіткого розуміння основних особливостей організації та здатність формувати реалістичний прогноз на аналізований період [5].

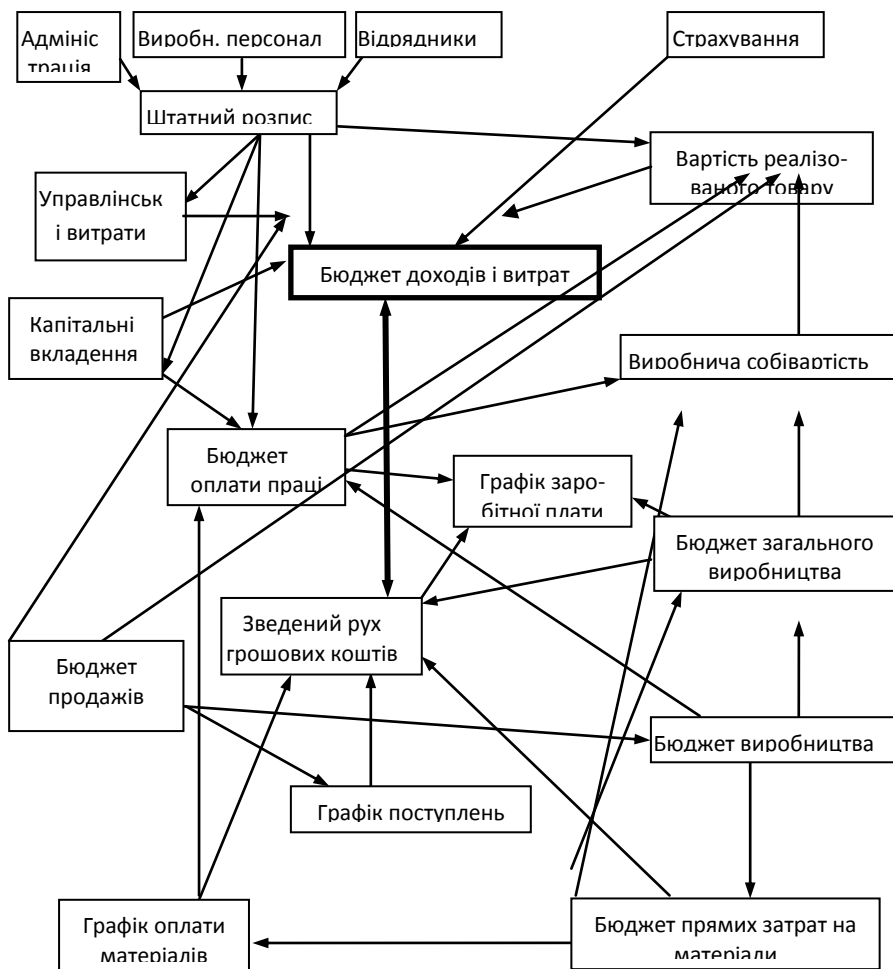

Рисунок 1. Модель взаємодії елементів процесу бюджетування

Висновки. Таким чином, бюджетування, як сучасна управлінська технологія, передбачає розроблення, реалізацію й аналіз виконання бюджетів в організації і допомагає оптимізувати ресурсні потоки, забезпечити збалансованість фінансових ресурсів усередині підприємства. Модель сприяє кращому виконанню таких функцій процесу бюджетування як планування

діяльності підприємства, прорахунок різних варіантів бюджетування, моніторинг та аналіз виконання бюджетів.

Список використаних джерел

1. О.Є.Кузьмін/ О.Г.Мельник. Інтегрований нормативний метод бюджетного планування діяльності підприємств//Економіка підприємства,2004, №7(37) – С.111 – 122.
2. Жовновач Р.І. Планування діяльності підприємства,2004, №1 – С.21 - 27.
3. Макконел К.Р., Брю С.Л. Экономикс.- М. - ИНФРА-М.- 983с.
4. Огаренко В. Планування у процесі ціле покладання//Вісник Національної академії державного управління,2004, №3- С.440 – 447.
5. Контроллинг как инструмент управления предприятием/ Е.А. Ананькина, С.В. Данилочкин, Н.Г.Данилочкина и др.; Под ред. Н.Г.Данилочкиной. – М.:Аудит, ЮНИТИ,1998.-279с.

Oleshko T.I.
Slesar I.O.

MODELING OF BUDGETING IN THE ENTERPRISE

Budgeting - the process of planning its economic activity, process design, execution, monitoring and analysis of the financial plan that covers all aspects of the economic structure that allows to compare all the costs and results in the next period.

The object of budgeting is an enterprise which is a complex socio-economic system, and therefore the budgeting process as modeling and mapping of business enterprises should be based on a systematic approach.

The systems approach, as indicated by experts, is a form of knowledge and application of the theory of dialectics to study processes occurring in nature and society.

Its essence is to implement the requirements of general systems theory, according to which each object in the process of research is seen as a large and complex system, and at the same time, as part of the greater system.

Systems approach in budgeting means the obbject budgeting (company) acts as an integrated model consisting of a limited number of parameters (budget figures).